

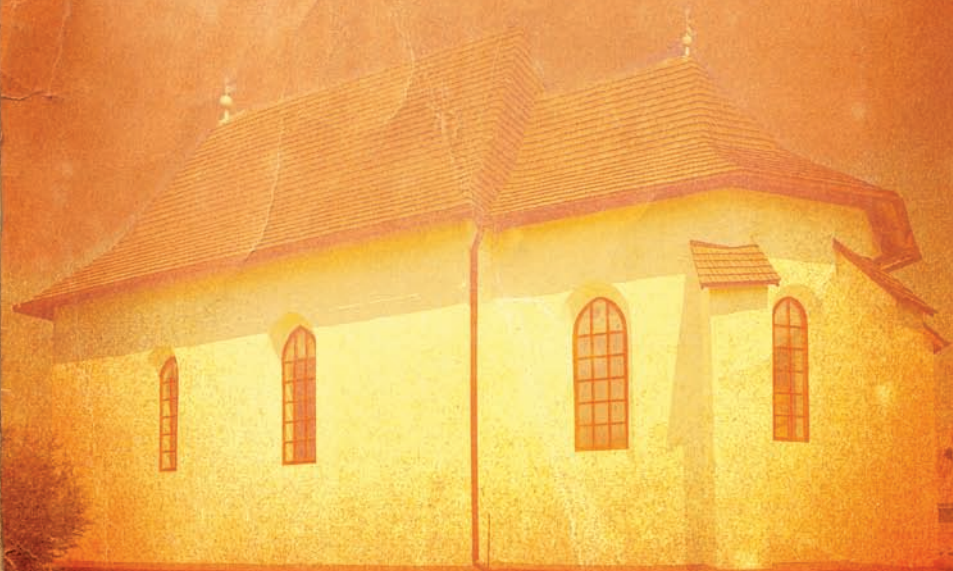
OKLI

Реформатска црква

AKLI – Református templom

AKLI – The Calvinist Church

AKLI – Reformierte Kirche

ЗАКАРПАТСЬКОЮ ШЛЯХАМИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЦЕРКОВ

ОКЛІ

Реформатська церква

Тематичний маршрут під назвою «Шляхами середньовічних церков» був створений з метою докладного ознайомлення зацікавлених з цією винятковою клерикальною та культурною спадщиною Карпатського басейну. Цей тематичний шлях покликаний на представлення церковної спадщини середньовіччя колись єдиного історичного регіону – Північно-східної Угорщини, Закарпаття, а також північної частини Парціуму. Наявний шлях територіально охоплює область Сабольч-Сатмар-Берег в Угорщині, повіт Сату-Маре у Румунії і Закарпатську область України, в якому переплітаються спільні історичні корені.

Середньовічні церкви Закарпаття являють собою східну межу західного християнства, тут завершується готика і починається край дерев'яних церков та ортодоксія. Бурхлива історія Закарпатського краю відображає також і бурхливе минуле церков. Багато з них було спустошено за часів татарської навали, з прориванням реформації вони одна за одною опинилися у володінні протестантів, значна кількість з них згоріла на кострі визвольної боротьби нової ери, а за радянські часи більшість домів Господніх стали музеями атеїзму. На сьогодні часи та історія утихомирились, і церковна спадщина стала туристичним видовищем. Область Сабольч-Сатмар-Берег є одним із найбагатших на середньовічні церкви краєм Угорщини, тут залишилася така багата ланка церков середніх віків, яка у своєму порозумінні являється унікальною. Церкви малих розмірів Сатмарського та Березького країв, зі зведеними біля них дерев'яними дзвіницями, збереженими до нас середньовічними фресками, розмальованими хорами, орнаментальними кесонними стелями та різьбленими амвонами, відтворюють винятковий настрій середньовічної церковної спадщини. Більша частина середньовічних церков Альфельдського краю стала жертвою татарського нашествия. Однак цей, окутаний водами, край не допускав до себе ворожечє військо, чужу культуру. Таким чином він міг зберегти в своїй незрівнянній помпезності та красі ці маленькі середньовічні церкви, які безсумнівно є родзинками цього краю.

www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepekoritemplomokutja>

A középkori templomok útja címen született meg az a tematikus útvonal, amely a Kárpát-medencében egyedülálló vallási és kulturális örökséggel szeretné mélyrehatóan megismertetni az érdeklődőket. Ez a tematikus útvonal hivatott bemutatni a valaha egy történelmi régiót alkotó, Északkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a Partium északi részének középkori egyházi örökségét. Az útvonal területileg a magyarországi Szabolcs-Szatmár-Bereg, a romániai Szatmár és az ukrajnai Kárpátalja megyén halad keresztül, amelyet behálózzák közös történelmi gyökerek. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati kereszténység keleti határvonalát, itt ér véget gótika és veszi kezdetét a fa templomok földje és az ortodoxia. A viharos történelmű Kárpátalján viharos múltja volt a templomoknak is. Sokuk elpusztult a tatárjárás után, a reformáció előretörésével sorra a protestánsokhoz kerültek, számos leégett a kora újkor szabadság küzdelmeiben, a szovjet időkben, több esetben Isten házából ateista múzeum lett. Mára az idő, a történelem megnyugodott és az egyházi örökség turista látványossággá vált.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, középkori templomokban Magyarország egyik leggazdagabb vidéke, a középkori templomoknak itt olyan sűrű hálózatuk maradt fent, amely egyedülálló. Szatmár és Bereg középkori egyházi örökségének egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a melléjük épített fa harangtoronyok, a gazdagon fennmaradt középkori freskók, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek, faragott szőszékek. Az Alföld középkori templomainak nagy része a török dúlások áldozatává vált. Ez a vizek által körbezárt vidék azonban távol tartotta magától a hódító hadakat, az idegen kultúrákat. Így maradhattak fent páratlan gazdagságukban és szépségükben ezek a kis középkori templomok, amelyek ékszerdobozai ennek a vidéknek.

The Route of Medieval Churches is the name of the thematic route designed with the intention of thoroughly familiarising interested tourists with a unique religious and cultural heritage in the Carpathian Basin. This thematic route was created with the purpose of presenting the medieval ecclesiastical heritage of three geographical units, which formed a historical region in the past: Northeast Hungary, Kárpátalja (Subcarpathia) and the northern area of the region called Partium. The route crosses Szabolcs-Szatmár-Bereg county on Hungarian territory, Szatmár/Satu Mare county in Romania and Transcarpathia (Zakarpatska oblast') in Ukraine. A web of common historical roots ties together these three administrative units.

The medieval churches in Kárpátalja (Subcarpathia) represent the eastern frontier of Western Christianity, this is the region where Gothic architecture meets the wooden churches characteristic to the Greek Orthodox denomination. The region itself had a tumultuous history and the past of its churches constitutes no exception with regard to this observation. Many of them had been destroyed during the Mongol Invasion of Europe, the remaining ones were seized one after another by the Calvinists as the Reformation gained ground, a large number burned down during the freedom fights of Early modern history and, in Soviet times, churches were often transformed into museums for atheists. We live now in peaceful times, in a calm period of history - hence, churches became tourists' attractions.

Szabolcs-Szatmár-Bereg county is one of the richest areas in Hungary in what concerns medieval churches. A unique network of medieval churches has been preserved here. The small churches, the wooden belfries standing next to them, the medieval frescoes which still exist in so many places, the painted galleries, the richly decorated coffered ceilings and the carved pulpits evoke the unique atmosphere characteristic to the ecclesiastical heritage of the historical Szatmár and Bereg counties. Unfortunately, the major part of the medieval churches on the Great Hungarian Plain (Alföld) have been devastated by the Ottoman Turks. Nonetheless, the waterways and lakes surrounding this region kept conquering armies and foreign cultures away. In this manner, these tiny medieval churches, real jewels of this area, could have been preserved together with their unparalleled richness and beauty.

www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja>

Unter dem Titel **Straße mittelalterlicher Kirchen** wurden eine thematische Tour zusammengestellt, die das einzigartige religiöse und kulturelle Erbe des Karpatenbeckens umfassend vorstellen möchte. Diese thematische Tour führt durch die einst eine zusammenhängende historische Region bildenden Gegenden von Nordostungarn, Transkarpatien sowie den nördlichen Teil von Partium und macht an den schönsten, sakralen Bauten aus dem Mittelalter halt. Die Tour verläuft durch das ungarische Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg, den rumänischen Kreis Satu Mare und das ukrainische Transkarpatien, ein Landstrich, der durch gemeinsame historische Wurzeln verbunden ist.

Die mittelalterlichen Kirchen von Transkarpatien bedeuten die östliche Grenzlinie des westlich geprägten Christentums, wo die Gotik endet und das Gebiet der Holzkirchen und des orthodoxen Christentums beginnt. In Transkarpatien mit seiner turbulenten Geschichte blieben auch die Kirchen nicht von den Turbulenzen verschont. Viele von ihnen wurden nach dem Tatarensturm zerstört, eine ganze Reihe wurde mit der Ausbreitung der Reformation in protestantische Kirchen umgewandelt, zahlreiche Kirchen brannten in den Freiheitskämpfen der frühen Neuzeit nieder, zu Zeiten der Sowjetmacht wurden mehrere Gotteshäuser als atheistische Museen genutzt. Heute beruhigten sich die Zeiten und das sakrale Erbe wurde zur Touristenattraktion.

Das Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg ist eine der an mittelalterlichen Kirchen reichsten Gegenden in Ungarn, die frühen Kirchen blieben hier in einem so dichten Netz erhalten, das einzigartig ist. Die kleinen Kirchen, die daneben gebauten Glockentürme aus Holz, die vielfach sichtbaren mittelalterlichen Fresken, die bemalten Emporen, die geschmückten Kassettendecken, die geschnitzten Kanzeln beschwören die einzigartige Atmosphäre des mittelalterlichen sakralen Erbes von Szatmár und Bereg herauf. Das von Gewässern umgebene Gebiet hielt die Truppen auf ihren Eroberungszügen und auch fremde Kulturen fern, deshalb konnten die kleinen mittelalterlichen Kirchen in ihrem einzigartigen Reichtum und in ihrer Schönheit erhalten bleiben, die architektonische Kleinodien dieser Gegend sind.

ОКЛІ

Реформатська церква

Оклі – невелике село, розташоване на території колишнього Угочанського комітату, яке у письмових джерелах з'являється відносно пізно, у першій половині XIV століття. Після того, як вимерла родина Аклі, в середині XV століття поселення намагались привласнити родини Перені та Маді, а з 1471 років воно остаточно відійшло у власність останніх. Церква довго була філією сусіднього Халмеу (Halmeu), і окремою парафією стала у 1474-му році. Невелика, звернена престолом до сходу, церква і на сьогодні зберегла свою середньовічну форму. До нави прямокутної форми з плоским перекриттям примикає вужча апсида, яка завершується п'ятьма гранями восьмигранника і має єдине поле запалубки. Роги нави ззовні не опираються на контрфорси, західний фасад якого поділяє лише встановлений в її вісь портал з кількоподібним обрамленням.

Південну стіну нави поділяють два стрілочасті віконні отвори з амбразурним обрамленням і масверками. Північний фасад нави окрім цоколю не поділений. На південній і південно-східній стіні апсиди розташовані по одному вікну подібного оформлення і розміщення, як на наві. В інтер'єрі церкви триумфальна арка має стрілочасту форму. На північній стіні апсиди бачимо двері до ризниці з кам'яним обрамленням відточеного профілю з наличником і з перетином у профілі в кінці опор. У східному напрямку від них з'являється стрілочаста ніша неправильного перекриття з обрамленням. У східній половині південного боку в стіні оформлена седілія неподільного обрамлення з сегментарним перекриттям.

Апсида має сітчасте склепіння, каркас якого складається з двох майже перпендикулярних перехресних нервюр. Профіль нервюр двічі пазований. Нижню частину п'яти склепіння складають різні консолі, від яких вгору підіймаються циліндричні стінні колони. У двох західних кутках перекриття консолі прикрашає щит з двома підніжжями.

Теперішнє бочарне склепіння ризниці може походити з середньовіччя. На основі елементів церкви можемо припускати, що вона була зведена під час єдиного архітектурного періоду, найбільш ймовірно поблизу 1500 року або у першій чверті, третині XVI століття. Щодо загального вигляду, а також своїм ідентичним західним порталом і майже ідентичними масверками, тісна аналогія вимальовується і з реформатською церквою села Чапа (Csepe). Згадувана у 1474 році філія Оклі раніше була підпорядкована парафії в Халмеу, таким чином не могла співпадати з теперішньою будівлею. Село найпізніше з 1471 року повністю відійшло у володіння родини Маді, і здається, вона зберегла у власності ціле

поселення принаймні до середини XVI століття, й таким чином будівництво церкви можемо привласнити члену саме цієї родини. Не можна виключити і те, що вона походить із роду Гукеледів, про що може свідчити і геральдичний щит апсиди.

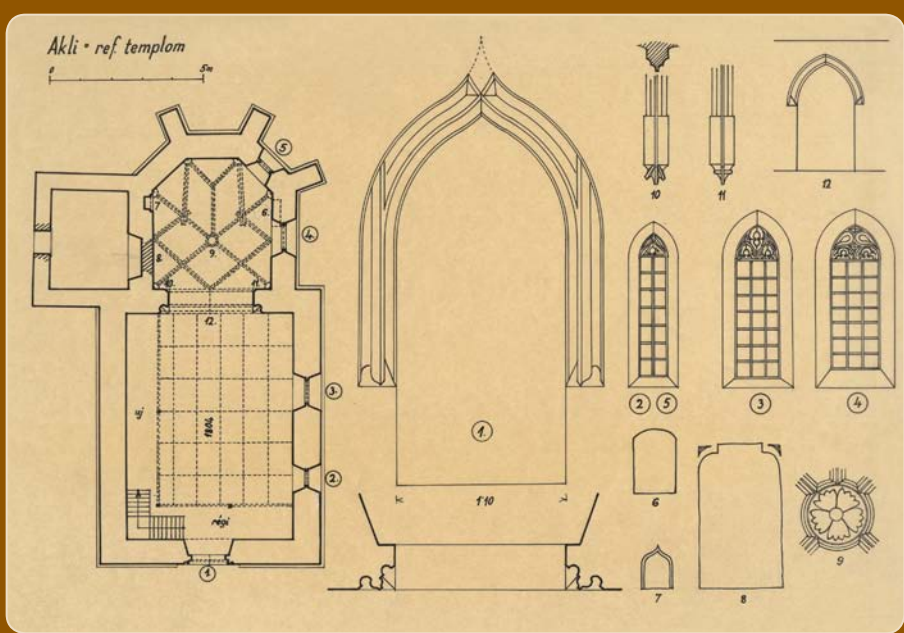
AKLI Református templom

Akli az egykori Ugocsa vármegyében fekszik, későn, a XIV. század első felében tűnik fel a forrásokban. Az Akli család kihaltával, a XV. század közepén a Perényi és a Magyi család vetélkedik érte, 1471-től tartósan utóbbiak kezére kerül. Temploma sokáig Halmi leányegyháza volt, 1474-ben vált önálló plébániává. A kisméretű keletelt templom ma is középkori formáját mutatja. Téglalap alaprajzú hajójához a nyolcszög öt oldalával záródó, egyetlen boltszakaszos szentély csatlakozik. A hajó sarkait nem támasztják támpillérek, nyugati homlokzatát számárhátíves keretű kapu tagolja. A hajó déli falát két csücsíves, rézsús bélletű, mérműves ablak tagolja. A hajó északi homlokzata tagolatlan. A szentély déli és délkeleti falán a hajóablakkal azonos kialakítású és elhelyezkedésű egy-egy ablak látható.

A belsőben a diadali csücsíves. A szentély északi falán kőkeretű, szemöldökgyámos sekrestyeajtó látható. Tőle keletre szabálytalan záradékú, számárhátíves fülke jelenik meg. A déli oldal keleti felén tagolatlan keretű, szegmentíves ülőfülke mélyed a falba. A szentélyt hálóboltozat fedi, amelynek alapvázát két, egymásra majdnem merőleges keresztborda alkotja. A boltindítások alját eltérően kialakított konzolok alkotják, amelyekről hengeres faloszlopok indulnak fölfelé. A záradék két nyugati sarkában kettős talpú tornapajzs díszíti a konzolokat.

A sekrestye jelenlegi dongaboltozata akár középkori is lehet. A részletformák alapján a templom valószínűleg egy periódusban épült. Az építkezéssel leginkább 1500 körül, illetve a XVI. század első negyedében, harmadában lehet számolni. Aklihoz közel áll, nem csak összképét illetően, de azonos nyugati kapujával és részben egyező mérműveivel Csepe református temploma. Akli 1474-ben említett, korábban Halmi alá tartozó leányegyháza nem lehetett azonos a jelenlegi épülettel. Annak felépítését a Magyi családnak tulajdoníthatjuk. A falu legkésőbb 1471-től teljesen a család kezében volt, és legalább a XVI. század közepéig ők bírták a települést. A család talán a Gutkeled nemzetségből származik, a szentély címerpajzsán a Gutkeled-címer sejtethető.

AKLI

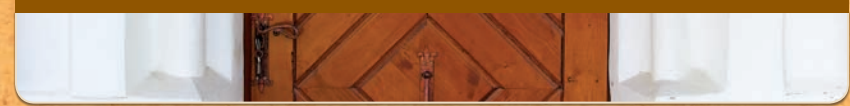
The Calvinist Church

Akli is situated on the territory of the historical Ugocsa county and was mentioned for the first time, rather late, in sources stemming from the first half of the 14th century. After the Akli family died out, the ownership of the settlement was a matter of rivalry between the Perényi and Magyi families. However, the latter managed to acquire the settlement in 1471 and kept it in their possession during a rather lengthy period. The congregation in Akli had been for a long time a *filia* subordinated to the Halmi parish, and became a separate congregation only in 1474. This small, oriented church has preserved its medieval shape. The nave having a rectangular base is connected to a sanctuary enclosed by five sides of an octagon and covered by a single-cell vault. No buttresses fortify the corners of the nave, and its western frontispiece is divided in two parts by a portal. An ogee arch spans the latter.

The southern side is divided by two windows spanned by archivolts and decorated with traceries. No architectural elements divide the northern wall. On both the southern and the south eastern wall of the sanctuary, there is one window similar in its form and position to present-day circular boat windows. The chancel arch is a lancet arch. The entrance to the sacristy is on the northern side of the sanctuary and is encased by a stone frame, the lintel being supported by a canopy on each side. East to the gate there is a bay enclosed by an irregular form, its opening being spanned by an ogee arch. On the eastern end of the southern side there is a *sedilia* encased by a unitary frame and spanned by a segmental arch.

A lattice vault covers the sanctuary. This vault is based on two diagonal ribs being almost perpendicular to one another. Canopies of different forms, which support cylindrical columns projecting from the walls, serve as imposts. The canopies in the two western corners of the wall enclosing the sanctuary are decorated with jousting shields. The present barrel vault ceiling of the sacristy might as well stem from the Middle Ages. On the basis of preserved shape details, one might suspect that the entire church was built during a single period: most probably around 1500, or in the first 25, maybe roughly 35 years of the 16th century. A similar church to the one in Akli is located in Csepe. The entire form and outlook of these two places of worship bear resemblances; moreover, their western gates are identical and their tracery decorations almost identical.

The previous *filia* in Akli, subordinated to the Halmi parish and mentioned in 1474, must have been a different church, not the one standing today. The construction of the latter was financed by the Magyi family, who acquired full possession of the village not

later than 1471, and owned it at least until the mid-16th century. The family descended probably from the Gutkeled clan as the shield in the sanctuary seems to bear the symbols painted on the clan's coat of arms.

AKLI Reformierte Kirche

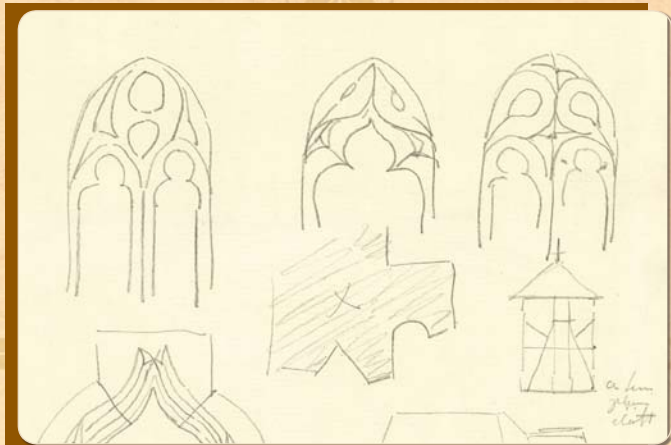

Akli liegt im Burgkomitat Ugocsa, es wird spät in der ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in den Quellen erwähnt. Mit dem Aussterben der Familie Akli konkurrierten Mitte des 15. Jahrhunderts die Familien Perényi und Magyi um den Ort, im Jahr 1471 kam Akli dauerhaft in die Hände der Familie Magyi. Die Kirche von Akli war lange Zeit die Tochterkirche von Halmi, im Jahr 1474 wurde Akli zu einer selbstständigen Gemeinde. Die kleine, nach Osten ausgerichtete Kirche zeigt noch heute ihre mittelalterliche Gestalt. An das Kirchenschiff mit dem rechteckigen Grundriss schließt sich ein aus einem Gewölbe bestehender Chor an, der Chor schließt mit fünf Seiten eines Oktaeders ab. Die Ecken des Schiffs werden nicht mit Strebepfeilern abgestützt, an der westlichen Fassade befindet sich ein Portal mit einem Kielbogen.

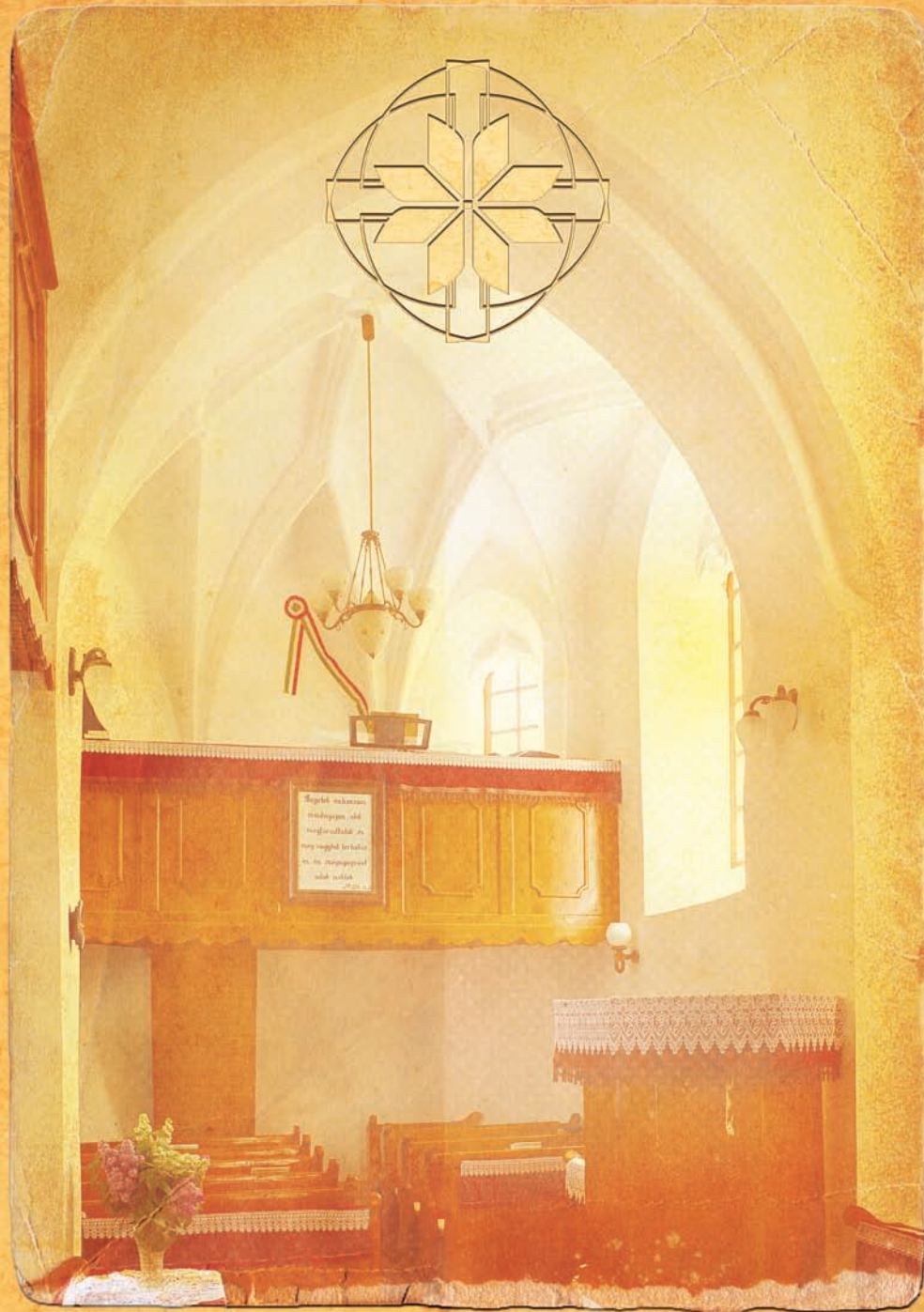
Die Südwand des Kirchenschiffs wird von zwei Spitzbogenfenstern mit Maßwerk gegliedert. Die Nordwand der Kirche ist fensterlos. An der südlichen und südöstlichen Wand des Chors befindet sich jeweils ein Fenster, die ähnlich wie Schiffsfenster aussehen und angeordnet sind. Im Kircheninneren ist der Chorbogen ein Spitzbogen. An der Nordwand des Chors befindet sich eine in Stein eingefasste, mit Faschen versehene Sakristeitür sichtbar. Östlich davon ist eine Nische mit Kielbogen und unregelmäßigem Abschluss in die Wand eingearbeitet. An der Südwand ist in der Wandvertiefung eine ungegliederte Sitznische. Den Chor überspannt ein Netzgewölbe, dessen Struktur zwei fast senkrecht aufeinander stehende Kreuzrippen bilden. Den Ausgangspunkt der Gewölbeansätze bilden unterschiedlich gestaltete Konsolen, von denen zylinderförmige Wandsäulen ausgehen. In den zwei westlichen Ecken des Chorschlusses schmücken die Konsolen doppelte Turnierschilde.

Das heute noch vorhandene Tonnengewölbe der Sakristei kann auch aus dem Mittelalter stammen. Aufgrund der einzelnen Details wurde die Kirche wahrscheinlich in einer Periode errichtet. Der Bau kann wahrscheinlich auf die Zeit um 1500 bzw. im ersten Viertel bzw. Drittel des 16. Jahrhunderts angesetzt werden. Der Kirche von Akli ist die reformierte Kirche von Csepe ähnlich, nicht nur in ihrem Gesamtbild, sondern auch durch dieselben westlichen Portale und ein teilweise übereinstimmendes Maßwerk. Die im Jahre 1474 erwähnte frühe, zu Halmi gehörende Tochterkirche von Akli kann nicht identisch mit dem derzeit stehenden Gebäude sein. Dessen Errichtung ist der Familie Magyi zuzuschreiben. Das Dorf war spätestens 1471 vollständig in der Hand dieser Familie und bildete bis Mitte des 16. Jahrhunderts deren Besitz. Die Familie stammt vielleicht von der Sippe der Gutkeled ab, darauf lässt das Gutkeled-Wappen auf dem Wappenschild des Chors schließen.

* A broszura Papp Szilárd leírása alapján készült

Партнерство без кордонів

Це видання було підготовлено за сприянням Європейського Союзу. Зміст публікації є предметом відповідальності Неприбуткового ТзОВ «Агентство територіального розвитку та екологічного господарювання області Сабольч-Сатмар-Берег» та Закарпатської обласної ради, і жодним чином не може розглядатися як відображення точки зору Європейського Союзу.

Проект під назвою „Tourist route to the common religious and cultural heritages” здійснюється (вався) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 (www.huskroua-cbc.net), і співфінансується Європейським Союзом через Європейський інструмент сусідства та партнерства. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України і прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини в екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб.

Європейський Союз складається з 27 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Разом, за 50 років розширення, вони створили зону стабільності, демократії та сталого розвитку, зберігши культурні відмінності, виявляючи толерантність і гарантуючи свободу особистості. Європейський союз готовий розділяти свої досягнення та цінності з країнами і народами за межами його кордонів. Європейська Комісія є виконавчим органом ЄС.

Програму прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна буде реалізовано протягом 2007-2013 рр. на зовнішніх кордонах цільових країн-членів ЄС та України. Європейський інструмент сусідства та партнерства підтримує транскордонну співпрацю на зовнішніх кордонах ЄС. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини у екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб. Спільним Органом Управління Програми є Національне агентство розвитку Угорщини. Веб-сайт Програми www.huskroua-cbc.net

Програма фінансована з фондів
Європейського Союзу

Програма прикордонного співробітництва ЄІСП
Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна